

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom
„KOROŠKI SLOVENEK“
 Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.
 Rokopisi se naj pošiljajo na naslov:
Pol. in gosp. društvo
 Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.

List za politiko, gospodarstvo in prosveto

Izhaja vsako sredo.

Stane četrletno: 1 šiling.
 celoletno: 4 šilinge.

Za Jugoslavijo
 četrletno: Din. 25.—
 celoletno: Din. 100.—

Pozamezna številka 10 grošev.

Nemška vojna odškodnina.

Najvažnejše vprašanje, s katerim se bavi Evropa že preko deset let, je nemška vojna odškodnina. S končno rešitvijo so odlagali zmagovalci do sedaj. Nemška vojna odškodnina je namreč velikanskega pomena za gospodarsko in politično življenje vse Evrope. Se v nobeni vojni se ni tako uničevalo vse vprek, kakor v zadnji svetovni vojni. Uničevala se je zemlja, gozdovi, vasi, mesta in cvet človeštva. Nemci so v Belgiji brez najmanjšega povoda razstrelili starodavno mesto Löwen s slavno univerzo ter tudi drugače na divji način uničevali cvetočo Belgijo. Kako so gospodovali Nemci in Avstrijci šele v Srbiji! Vsakdo je pač mislil, da bo dobil vse povrnjeno od premaganega nasprotnika.

Po končani vojni so se postavili zmagovalci na stališče, da morajo Nemčija, Avstrija, ki sta izzvali svetovno vojno, Ogrska, Bolgarija in Turčija plačevati tako visoko vojno odškodnino, da bo zadostovala za plačevanje vseh notranjih in zunanjih dolgov, za obnovo vseh opustošenih krajev, predvsem Belgije, Francije in Srbije, za plačevanje odškodnin in penzij invalidom. Ker je stala Nemčija vsled padca marke pri sklepanju mirovne pogodbe v Versaillesu gospodarsko zelo slabo, se ni določila višina nemške vojne odškodnine. Z uničevanjem marke so Nemci dobro računali. Iznebili so se notranjih dolgov in napolnili državno blagajno s tujim zlatom, ker so drugi kupovali marke v dobri misli, da se bo marka zopet dvignila in ker so Nemčiji zaupali. Amerikanci sami so izgubili pri tem nad 5 milijard dolarjev. Takrat je Nemčija zaslužila in dejstvo je, da je Nemčija v povojnih letih gradila velikanse tovarne, da ubije francosko industrijo, do čim se je vse ostalo evropsko gospodarstvo zvijalo v hudih krčih.

Ker je izgubila marka vrednost, so Nemci plačevali z blagom: železom, stroji, premožem, kemičnimi izdelki itd. Zavezniki so si razdelili vojno odškodnino takole: Zedinjene države severne Amerike 2,25, Francija 52, Anglija 22, Italija 10, Belgija 8, Jugoslavija 5, Romunska 1,1, Japonska 0,75, Portugalska 0,75 in Grčija 0,04 odstotkov.

Nemčija se je hitro opomogla. Do 1. 1924 pa še ni bilo določeno, koliko in do kdaj mora Nemčija plačati. Tega leta je bil sprejet Dawesov plačilni načrt, ki pravi, da mora vojno odškodnino deloma plačati nemška država. Kot jamstvo so se vzele nemške železnice, ki so vredne okoli 26 milijard zlatih mark. Na vozniško se je naložila posebna pristojbina, ki se je stekala v sklad za vojno odškodnino. Za polovico vrednosti železnic, to je 13 milijard, so morali dati Nemci zmagovalcem delnice. Pa tudi od ostalih 13 milijard vrednosti so morali Nemci plačevati po 6 odstotkov na leto, da bi postali zopet lastniki svojih železnic šele potem, ko bi odplačali tudi teh 13 milijard zlatih mark. 5 milijard zlatih mark se je naložilo nemški industriji, ki se je v dobi padca marke iznebila vseh dolgov in je cenejše proizvajala nego zadolžena industrija drugih držav.

Dawesov plačilni načrt je stopil v veljavo 1. sept. 1924 in iz gornjih virov je Nemčija plačala leta 1924—1925 1000, 1925—1926 1220, 1926—1927 1500, 1927—1928 1750 zlatih mark. Od 1. sept. 1928 do 31. avgusta 1929 bi morala Nemčija plačati 2500 milijonov zlatih mark in enakomerno tudi v bodočih letih. Po Dawesovem načrtu je bil torej določen znesek, katerega bi morala Nemčija letno plačati, določeni

so bili viri za plačila, ni bilo pa določeno število letnih obrokov. Plačevanje nemške vojne odškodnine in nemško gospodarstvo je nadziral poseben odbor.

Nemci so sedaj vedeli, koliko bodo morali odšteti vsako leto, niso pa znali, koliko let bo plačevanje trajalo. Da se to uredi, so se sestali 11. februarja 1929 v Parizu finančni strokovnjaki bivše antante in Nemčije. Zmagovalci so zahtevali 39,5 milijard zlatih mark, ki bi se odplačale v 58 letnih obrokih, Nemčija pa je ponudila samo 26 milijard, ki bi se odplačevale v 37 letih, to je ravno toliko, kolikor znašajo zavezniški vojni dolгови. Da se konferenca ni razbila, je v zadnjem trenutku posegel vmes Amerikanec Young (Jung) in predlagal, naj plača Nemčija 36,5 milijard zlatih mark. Nemci so ta predlog sprejeli, ker predvideva ustanovitev reparacijske banke, ki bo iz svojega dobička plačala za Nemčijo 21 obrokov vojne odškodnine. Po tem načrtu bo Nemčija plačevala v prvih 37 letih vsako leto srednji obrok 1988 milijonov zlatih mark. V naslednjih 22 letih, to je od leta 1966 do leta 1988, bodo obroki nekoliko nižji. Razen tega bo Nemčija morala plačevati posebej Belgiji skozi 37 let po 25 milijonov zlatih mark odškodnine, ker je med svetovno vojno potegnila iz prometa dobre belgijske franke, in jih zamenjala z malovrednimi papirnatimi markami, katerih je pustila v Belgiji za okoli 7 milijard.

Po tem načrtu dobi Francija 1046,5 milijonov; od teh 625,6 za plačilo dolgov v Ameriki in Angliji, 420 za obnovo porušenih krajev. Anglija dobi 409 milijonov; od teh mora plačati 355,7 za dolg Ameriki, 53,3 milijonov zlatih mark ostane za kritje škode. Italija dobi 213,7 milijonov; od teh gre 171 milijonov za odplačevanje dolgov Angliji in Ameriki, 42,7 za obnovo porušenih krajev. Belgija dobi 115,5 milijonov; od teh pojde 44,5 za dolgove, 71 milijonov za pravo škodo. Poleg tega bo dobila Belgija letno še 25 milijonov zlatih mark kot odškodnino za nemške okupacijske marke. Jugoslavija dobi 84 milijonov zlatih mark; od teh pojde 11,6 za dolgove, 72,4 za obnovo porušenih krajev. Romunija dobi 20,1 milijonov, Portugalska in Japonska po 13,2, Grčija 7 in Poljska pol milijona zlatih mark. Zedinjene države dobe 66 milijonov; od teh je 26 za okupacijske stroške, 40 milijonov pa za odškodnino ameriškim državljanom. Za Francosko je imela Jugoslavija največ vojne škode, to se pravi, da so Nemci za francoskim ozemljem srbsko ozemlje najbolj in največ porušili.

(Konec prihodnjič.)

Kako se v Avstriji kapital nabira.

Avstrija še zelo potrebuje kapitala: nadomestiti bi bilo treba, kar sta vojna in blaznost po vojni uničila. Industrija se mora prestavljati na izdelavo drugega blaga, in javne investicije potrebujejo vedno več denarja, kakor bi bilo treba; tako da mora finančni minister opominjati ljudi, naj bodo varčni; samo pomagajo ti opomini nič in najboljšje je, da razne korporacije ne dobe izposojil, potem tudi nimajo kaj upravljati. Avstrija, zlasti Dunaj, je poprej posojevala sosedom denar, in dobro bi bilo, ko bi mogla pri tem zopet kaj zaslužiti.

Tovarne so se med vojno zelo razširile in zdaj niso popolnoma zaposlene. A izdeluje se zdaj več papirja, premoga, avtomobilov in elektrike. Za vse to bi bilo treba več obratnega

kapitala. Težko je natančno povedati, kako se zopet zbira kapital. Vlog pri hranilnicah je bilo l. 1927 1500 milijonov S. Vsako leto priraste 3 do 400 milijonov. K temu pride prirastek hranilnih vlog pri kmečkih in obrtnih zadrugah; ta znaša na leto 100 milijonov. Koncem leta 1927 so imele hranilnice 24,5% svojih vlog pred vojno, združništvo jih je imelo 33—35%. Ta številka se nam ne zdi pravilna: posojilnice imajo še komaj desetinko starega denarja, morebiti 15%, nikakor 33%. V hranilnicah se vidi, da se vloge nabirajo le po malem, komaj četrtingla vlog ima zneske čez 5000 S, drugo je pod 5000 in tri četrtingla tega sploh so zneski pod 1000 S. Tu se pravi, da vlagajo gostilničarji in branjevci, hišni gospodarji ne vlagajo nič več, ker se jim je vse vzelo. Ker ljudje ne plačujejo stanarine, izdajajo več — v gostilnah.

Veliko denarja so naložile tovarne, da obrat racionalizirajo. K temu so si najele denarja v tujini, ker same nimajo več rezerv. Veliko sta izdala država in mesto Dunaj za razne zgradbe: skupaj se ti izdatki računajo na dve milijardi šilingov. Za zgradbo vodnih sil se je izdalo 350 milijonov S., in ker se je tu delalo v dobi padajočega denarja, so te zgradbe deloma zelo po ceni; danes bi tisto delo stalo 550 milijonov.

Iz inozemstva se je izposodilo vsega vkup od države, dežel in občin 1400 milijonov S; k temu pride 800 do 1000 milijonov S, ki se jih je naielo za kratek rok. Ko se kapital nabira, se ga na drugi strani tudi veliko izgubi: po konkurzi in poravnava se je v teku let 1923 do 1927 izgubilo 800 do 1000 milijonov! Ceni se, da je vse ljudstvo, vsa državnica imela leta 1927 5,7 milijard S dohodkov, tako da pride na človeka v letu 1000 S — zelo mal znesek, ako je sploh pravilen. Od teh dohodkov je 95% samo plač uradnikov uslužbencev. Kaže se, da je zdaj dosti manj ljudi, ki bi mogli plačevati kaj davka, nego jih je bilo pred vojno, kar se sicer samoposebi razume. L. 1912 je bilo 3335 ljudi, ki so imeli dohodek 60.000 do 150.000 S, zdaj jih je samo še 1097, ljudi, ki so tedaj imeli dohodkov čez 150.000, je bilo 1306, zdaj jih je samo še 209. Tovarne dajejo veliko manj dobička nego pred vojno, zato si ne morejo nabirati zakladov. Glavni prirastek premoženja so tedaj hranilne vloge, ki se rabijo za popraviljanje hiš, za občinska posojila in posojila, ki se dajejo kmetom in obrtnikom. Za razvoj industrije doma še ni kapitala. Skoraj tretjino ljudskega zaslužka je vzela davkarija. Tako smo še pač siromaki, a v kljub temu izdajamo veliko denarja za nepotrebne reči: 16% ljudskih dohodkov dajemo za alkohol, 5% za tobak!

POLITIČNI PREGLED

Nevarnost? Ni nič čudno, da nastanejo v inozemstvu vesti, ki kažejo na bližajočo se meščansko vojno, ko pri nas domovinska bramba objavlja proglase na parlamentarce itd., ki se končujejo z besedami: „Kazalo gre na 12. uro. stranke se opozarjajo — zadnjikrat.“ Kaj pomaga, če vlada neprestano izjavlja, da ni nevarnosti, da ima moč v svojih rokah, ko pa inozemstvo temu ne verjame. Zvezni kancler Streeruwitz je skušal v Ženevi pomiriti in prepričati evropske državnike, da položaj ni nevaren in da ima vlada moč v rokah, pa mu niso dosti verjeli. Mislili so si pri tem dvoje: Inozemstvo je prepričano, po vestih časopisja, da je Avstrija vojno taborišče s stalno nevarnostjo za življenje, varnost in imetje. Z izjavami

vlada inozemstva ne bo mogla prepričati, da to ni res, slediti bodo morala dejanja, če je res, da stoji vlada na stališču parlamentarne rešitve perečih vprašanj. Take vesti zelo neugodno vplivajo na položaj na denarnem trgu. Že smo se bavili v našem listu s tem. Po novejših poročilih listov dobivajo dunajske velebanke neprenehoma telefonična in brzozjavna vprašanja o kreditni zmožnosti velikih tvrdek. Vsa zagotavljanja nič ne pomagajo. Pa tudi doma to ni ostalo brez vpliva. Povojna leta so zapustila slabe izkušnje in ljudje na Dunaju dvigajo svoje prihranke ter kupujejo dolarje in švicarske franke. Po izjavah vladnih članov položaj ni prenevaren in tudi mi mislimo, da se za vloženi denar ni bati, ker ima Narodna banka krit svoj obtok denarja s 60 odstotki zlata in z devizami. Pomirljive izjave obel taborov vodijo do sklepa, da bo prevladala parlamentarna pot, da se bo izvršila sprememba ustave zakonitim putem. — Mednarodna protivojna organizacija je zborovala ta mesec v Cürihu in sklenila, da je potrebno, da se skliče konferenca o notranji razorožitvi Avstrije, ker je to edina pot, da se preprečijo spopadi in njih usodne posledice. Oba tabora se morata na ukaz vlade razpustiti in razorožiti.

Pomorski razorožitveni sporazum s prehodno veljavo se je v načelu sklenil med Angleško in Ameriko. Po tem načrtu bo dosežena enakost med angleško in ameriško mornarico za vse ladijske vrste v letu 1936. Na ta način bosta obe najmočnejši pomorski državi sveta stopili popolnoma složni med seboj pred konferenco petih velesil, ki se bo vršila meseca decembra v Londonu in bo razpravljala o pomorski razorožitvi Francije, Italije in Japonske. Sporazum, ki odстранja tekmo med Ameriko in Anglijo na morju, je eden najdalekosežnejših dogodkov v mednarodni politiki po vojni.

Vzhodne reparacije. 16. t. m. so se pričela v Parizu pogajanja o reparacijskih vprašanjih vzhodne Evrope. Zastopniki Male antante, Avstrije, Poljske in velesil so se o tem razgovarjali v Ženevi in se zedinili o načinu konference, ki bo trajala precej dolgo. Svaha razprav je: Odprava reparacijske komisije in mesto nje ustanovitve stalnih odborov, v katerih bodo zastopane tudi države dolžnice. Vprašanja se bodo razdelila v tri skupine: 1. Imetje, ležeče na ozemlju držav zmagovalc, ki je preje pripadalo državam dolžnicam in ki večinoma predstavlja velike vrednosti. 2. Razna vprašanja glede posojil, pri katerih je treba upoštevati, da mora več držav, posebno Avstrija in Madžarska, vračati posojila, sklenjena v času, ko so bile te države še mnogo večje kakor danes. 3. Prava reparacijska vprašanja, katerih rešitev je posebno težka, ker vse tri države dolžnice živijo v težki gospodarski krizi in se le počasni gospodarsko dvigajo.

Italija. Mussolini je združeval doslej v svoji osebi 9 ministrstev, vsa najvažnejša ministrstva; da je državo vodil takorekoč sam po načelih, ki si jih je postavil. Vsi Italijani so baje že prepojeni s fašizmom, nevarnost je odстранjena, in Mussolini je oddal 7 ministrstev državnim tajnikom, na ta mesta pa bodo imenovani novi tajniki. Svoj program je razvil na veliki fašistični skupščini, katere se je udeležilo 800 članov pokrajinskih fašističnih svetov. S spremembo vlade ni nastopila nobena sprememba v smeri. Vlada je postala še bolj fašistična. Mussolini je nadalje omenjal, da bodo ukrepi, ki se bodo določili, dovedli do tega, da bodo ministrskemu predsedniku neposredno podrejeni državni svet, državno računovodstvo, vrhovno državno pravdnistvo in državna policija. Državna policija je tako važna ustanova, da mora biti odvisna neposredno od šefa vlade. O likvidaciji fašistične stranke ne more biti govora. Ako stranka, ki je duševna gonilna sila režima, ne bi obstojala, bi jo on ustvaril. Gre le za to, da se stranka priklopi državnemu organizmu. Generalni tajnik stranke se bo imenoval s kraljevim ukazom, zvezne tajnike pa bo postavljal z naredbo predsednik vlade. Sestava vrhovnega fašističnega sveta se mora temeljito izpremeniti; 52 članov je preveliko število za organ, ki se bo tajno posvetoval in sklepal. Fašistična revolucija je zato prodrla, ker odgovarja fašistična stranka modernim potrebam, ki si jih bodo morali osvojiti tudi narodi drugih držav.

Politične vesti. Ruski zrakoplovi so bombardirali kolodvor v Pograničnaji in ga sežgali. Več ljudi je prišlo ob življenje. Tudi ruska

pehota je prodirala s pomočjo topništva na kitajsko ozemlje. Kitajci so se branili. Mesto Pograničnaja je deloma pogorelo. Rusi so se morali umakniti. Pozneje so ruska letala napadla mesto Mulin in prekinila železniški promet. Prebivalstvo je dobilo poziv, da izprazni mesto. — 20. t. m. so pričele francoske čete izpraznjevati drugi koblenški pas in bo ta del Porenja prazen 1. novembra. Porenje bo zapustilo okrog 10.000 vojakov. — Na zasedanju Društva narodov se je angleška delegacija posebno zavzemala za to, da kmalu preneha carinska vojna. Predlaga dve ali triletne carinske počitnice. Carine se v teh letih ne smejo spremeniti v nobeni državi. Medtem pa bi mogle konference storiti končoveljavne sklepe.

DOMAČE NOVICE

Položnice prilagamo današnji številki vsem onim cenj. naročnikom, ki so ali v naročnini zaostali ali pa lista nimajo plačanega vsaj na-prej. Obenem jih prosimo, da ne pozabijo pogorelcev v Št. Janžu in tiskovnega sklada. Pri-pominjamo, da je treba naročnino plačevati na-prej. Vsi opomini v obliki izpolnjenih položnic gredo v breme naročnikov. Upravništvo.

Dekleta! V zavodu šolskih sester v Št. Jakobu v Rožu se začne šestmesečni tečaj gospodinjske šole za novembrom. Sprejemajo se tudi dekleta v šivalni tečaj, ki se uče samo šivati. Plača po dogovoru. Denar, ki ga starši potrosijo za gospodinjsko izobrazbo svojih hčera, je najtrdnjša dota, ki je ne more zapraviti nihče.

Kdor ima trgovske zveze z Jugoslavijo, naj se poslužuje Hranilnice in posojilnice pri Devici Mariji v Prevaljah, ki izvršuje vsakovrstna denarna prenakazila. Sprejema vloge in jih najugodnejše obrestuje. Opozorjamo na oglas v današnji številki!

Dekleta, pozor! Ako se hočete naučiti kuhanja, šivanja (ročnega dela) in drugih za umno gospodinjstvo potrebnih ved, pridite k šolskim sestram v Št. Rupert pri Velikovcu. Sprejemajo se s 3. novembrom za 6 mesecev. Glede sprejema se obrnite pismeno ali osebno do predstojništva šolskih sester. Porabite lepo priliko, ki se vam nudi, da se izurite v tako potrebnih vedah.

Globasnica. (Tuje zastave.) Pred par leti je priredila tuk. požarna bramba Silvestrov večer v Seifricovih prostorih. Da bi bila zabava tem popolnejša, je vodstvo brambe povabilo k veselici tudi tamburaški zbor iz Šmihela. Potek veselice je bil povsem zadovoljiv, a to ni ugajalo prav h koncu došlim par razgrajajem, ki so zahtevali od orožnikov, da naj takoj poskrbijo, da se odstranijo trobarvne (belo-

modro-rdeče) vrvice, ki so jih imeli tamburaši pri svojih godalih. Zanimivo je bilo to, da tega nobeden navzočih gostov ni niti opazil, čeprav je bilo navzočih dosti pristašev nasprotnega tabora. Tamburaši so vsled tega utrpeli nemalo škodo, ker so si morali nabaviti nove vrvice. Vodja tamburašev in prireditelj Silvestrovega večera so se takoj obrnili na merodajna mesta za točne tozadevne informacije, toda prejeli so odgovor, ki se je glasil: V republiki Avstriji je nošenje ali razobešanje tujedržavnih (?) trakov ali zastav strogo prepovedano. Slično se je izrazilo tudi orožništvo, obenem pa naročilo, da se jih naj takoj obvesti, ako bi kje bila razobešena tuja zastava, čeprav rajhovska, oni bodo tudi to odstranili. Da pa bodo vedeli za ta slučaj vsi Slovenci in da bodo vedeli tudi, kako se izpolnjuje tozadevna postava (?), hočemo omeniti sledeč slučaj: O priliki letošnjega letnega sejma v Pliберку smo videli razobešene samo rajhovske zastave, obenem smo poslurali rajhovsko godbo iz Monakovega. Potemtakem Pliberk ni več koroško mesto, ampak mesto Velike Nemčije. Torej za Pliberčane ni več veljavno ono velevažno geslo: „Kärnten den Kärntner“, ampak hočejo biti sinovi le velike Nemčije. Tedaj velja dotična naredba samo za nas Slovence! Čemu neki le niso zapazili mnogi navzoči orožniki teh tujedržavnih zastav, saj so vendar bile dosti večje kot one vrvice pri godalih. Vprašamo se, ali je morda ta postava veljavna samo za nas, ali pa je morda postala zadnji čas brezpredmetna?

Kazaze. (Nekaj statistike.) Naša „župa“, prej kuracija imenovana, bo letos jeseni praznovala šestdesetletnico svojega obstoja. V teku teh let je bilo pokopanih tukaj 396 moških in 338 žensk. Vzrok je bila pri vseh smrti, vzroki smrti pa so bile bolezni ali nesreče. Ker te niso povsod enake, bo mogoče koga zanimalo, kako je v našem zdravem kraju. Slabost kot vzrok smrti je dosegla najvišje število. Bila je tedaj ta največja morilka starih in mladih, in sicer pri starih 113-, pri mladih 78krat. Najmlajši, ki je moral umreti za starostjo in slabostjo, je imel 55 let, največ je bilo starih čez 70, 16 čez 60 let. Mali slabiči so živeli od četrte ure do 4 mesecev. Za slabostjo so največ morile pljučne bolezni: vnetje 35, otrpnjenje pljuč 31, jetike (dera) 70, nahod, gripa in kašelj skupaj 22, pljučne bolezni sploh 6, influenza 10. Vodenica je spravila v grob 74 mladih in starih do čez 80 let, božjast 53, prisad 30, nalezljive bolezni 30, mrtvoud 21, srčna napaka in kap 18, vnetje grla, možganov, krvi in vnetja sploh 9 (samo otroci), griza 11, želodčne bolezni 3. Mrtvo rojenih je bilo 20, prezgodnjih porodov 3. Rak je vpisan petkrat: rak v glavi, trebušni rak, rak na maternici itd. Po enkrat so vpisani: krč, kila, slabokrvnost, revmatizem, gnitje

narodno prebujen, gospodarsko na vrhuncu in versko vsem za vzgled, ima naš Kriegl pri tem največjo zaslugo.

Bil je vedno tudi v občinskem odboru. Tudi ud bistrškega šolskega sveta. (Zakaj pa pri pogrebu ni bilo ne učiteljstva ne šolskih otrok?) Vedno tudi marljiv ud kmetijske podružnice. V odboru za dobavo novih zvonov, pri zidanju novega vodovoda, pri zadrugah za biko-, celakorejo, pri dobavljanju semen in podpor, povsod med prvimi.

Pri narodnih shodih, igrah, veselicah, pri tamburaškem zboru, povsod je do zadnjega vrlo pomagal.

In njegova globoka vernost! On in vsa njegova družina vsem za vzgled. Med drugimi slovenskimi listi je prebiral vedno rad tudi „Glasnik presv. Jezusovega srca“. Naročnik „Bogoljuba“. Slovesno je dal posvetiti svojo družino in svojo hišo presv. Jezusovemu Srcu. Domače „šmarnice“ ves majnik. Iz tako vernega in bogu vdanega srca je on črpal vedno nove in žive moči za se in za druge. V svoji težki in dolgotrajni bolezni (bolehal je vsled tolikega nočnega napora na želodcu) je vedno djal: Naj me ljubi Bog le pusti še malo trpeti!

In njegov pogreb? Ganljiv in veličasten! Nad dvesto samo gospodarjev! Šest duhovnikov ga je tudi spremljalo. Prijatelji so prihiteli iz Celovca, iz Roža in vse beljaške okolice. Na grobu je govoril domači župnik g. Skrinar in bivši deželni poslanec g. župnik Poljanec. Naš vrli Kriegl, Bog Ti bodi Tvoj veliki plačnik!

PODLISTEK

Maierhofer:

Franc Kriegl †.

(Steber slovenske Zilske doline.)

(Konec.)

In ko je včasih tako utrujen komaj zaspal, so ga klicali na pomoč! Od blizu in daleč! Bil je namreč po vsej dolini čislani in znani izvedenec v živinskih boleznih in strokovnjaško izobražen pomočnik pri vseh nesrečah pri živini in konjereji. Vedno je prebiral tozadevne strokovne knjige. In spomin je imel kot malokdo. Na tisoče in tisoče je bilo slučajev, v katerih je pomagal reševati njemu tako ljube „božje živalce“ po vseh vaseh doline, in spominjal se je še natanko vsake malenkosti vsakega slučaja, in če se je zgodil tudi pred tridesetimi ali štiridesetimi leti.

In če pomislimo, da si je naš Kriegl v nesebičnem, več ko trideset let trajajočem naporu le za druge popolnoma moral izčrpati vse svoje telesne moči, potem lahko umemo, da se je uresničila tudi na njem svetopisemska resnica: breve vivens, multiplicavit multos annos, četudi prezgodaj umrl (v svojem sedeminpetdesetem letu), je dovršil večje število let. V resnici, kar bi deset drugih komaj dovršilo in storilo v trudu za svoje in drugih gospodarstvo, za vzgojo svojih otrok, za naš mali narod, to in še več storil je on sam.

In za versko in narodno vzgojo! Da je vrli in po vsem Koroškem znani Zahomec še tako

delujemo naprej s statističnimi podatki, ki niso več točni. Kmetom je treba povedati, da se ti podatki ne smejo rabiti za davčne namere. Treba bo na zborovanjih krajevnih društev govoriti o tem.

Dragi meričniki.

Traussnig se pritožuje, da je merjenje zemljišč po uradnih meričnikih predrago. S sosedom sva menjala ob neki meji 2000 metrov posekanja in bilo je meričniku plačati nad 100 S. Tako se zemljišče kar od vlade kupi. V takih razmerah ni mogoče zaokroževati posestva.

Msgr. Podgorc: Lani smo slišali, da se krompirja ni vselej pravilno pošiljalo. Jaz sam sem videl neko pošiljatev, v kateri se gnilega krompirja prav ni nič izbiralo. Treba bo, da kulturni svet vzame pošiljatev za inozemstvo pod svoje nadzorstvo. Ko se pošilja samo par tednov in samo na nekaterih železniških postajah, ne bo preveč dela in stroškov. Gospodarji, ki pošiljajo, naj te stroške plačajo. — Na u poroča, da je Italija Madžarom dovolila uvoz 1000 vagonov krompirja, da torej z nami drugače postopa kakor z drugimi. — Ferlič misli, da je tisti slabi krompir, radi katerega so se Italijani lani pritoževali, sploh bil iz Poljske. Dunajski mešetarji so ga tam dobili in od tu odpošljali. Očita pa se zdaj po nedolžnem nam. — Dr. Stotter: V glavne kraje, kjer se odpošljuje krompir, se bo postavilo stroje za sortiranje krompirja.

Kmetijska šola v Celovcu.

Supersberg poroča, da se je vršila seja šolskega odbora. Ljudje posebno cenijo šolo v Celovcu, zato se je sem oglasilo 105 fantov, sprejeti se jih je moglo samo 50. Ljudstvo živo čuti potrebo strokovne kmetijske izobrazbe.

Proračun za l. 1930.

Pravzaprav ni to proračun, marveč načrt, koliko se bo za razne kmetijske potrebe zahtevalo iz deželnih sredstev. O tem se bo seve še posvetoval deželni zbor, ki bo dovolil ali odklonil.

Zahteva in pričakuje se pa:

1. Nagrade za stare posle	5.000 S
2. Za zadružništvo	35.000 S
3. Za kmetijsko računstvo	14.000 S
4. Za utrjevanje posestev	30.000 S
5. Za splošno izobraževanje	5.000 S
6. Za gojitev rastlinstva	84.000 S
7. Za sadjerejo	23.000 S
8. Za gozdarstvo	25.000 S
9. Za planine	34.000 S
10. Za gospodarske pote	20.000 S
11. Za živinorejo	154.000 S
12. Za mlekarstvo	26.000 S
13. Za gnojne jame	35.000 S
14. Za gospodarstvo na Turah, Osoje	18.000 S
15. Za razstavo 1930	80.000 S
16. Za melioracije	1.125.000 S
17. Za vodovode	242.000 S

Potovalni pouk.

Dr. Stotter: Potovalni pouk pripravlja ustanavljanje kmetijskih organizacij, zato je neobhodno potreben. Samo majhen del kmetov ima priljubljenost, da najde v kmetijskih šolah strokovno izobrazbo: vsako leto nastopi 600 mladih posestnikov, izšla se jih samo 120.

(Dalje sledi.)

Tržne cene. Velikovec: Konji od 4—600 S, biki za kg žive teže 0,90—1,20, pitani voli 1,40 do 1,50, vprežni voli 1,20—1,30, junci 1,20 do 1,30, plemenske krave 1,10—1,30, plemenski prašiči 2,40—2,50, ovce 0,70—1, koze 0,40 do 0,45 S. Jajce 17—18 g, sirovo maslo 4,40—6 S; pšenica 29, rž 25, oves 21, proso 29, ječmen 24, letošnja ajda 26 g za kg. — Živinske cene v Celovcu: voli 3—3,30, telice 2,90—3, mlade krave 2,80—3, stare krave 2,60—2,80, biki za klobase 2,60—2,80, drobnica 2—2,30, mesne svinje 3—3,20 S za kg. Živina se prižene, se v klavnici zakolje in plača meso.

Borza. Dunaj, 24. IX. 1929. Dinar 0,1249; lira 0,3716; nemška marka 1,6904; češka krona 0,2101; franc. frank 0,2778; švic. frank 1,3683; dolar 7,0975.

Kdor svoj narod zataji, greši zoper 4., 5. in 8. božjo zapoved!

RAZNE VESTI

Drobne vesti. Žito je doseglo v zadnjem času najnižjo ceno in daleč ne krije več proizvajalnih stroškov. Madžari so prodajali pšenico po 29 do 30 S, rž po 24 do 25 S meterski stot, ko je bila lani v tem času cena za pšenico še 39—40 in za rž 39 S. — Letošnja vinska letina bo za 20—30 odstotkov slabša od lani. Lani se je pridelalo 800.000 hl, letos pa bo vina okrog 500.000 hektolitrov. Zato pa je od lani ostalo v kletih še 200.000 hl in se ni bati, da bi nam domačega vina zmanjkalo. — Na šolah društva „Komenský“ na Dunaju je letos vpisanih 2424 učencev, za 40 več od lani. — Dunajsko mesto izplača svojim uradnikom in nameščencem 14. mesečno plačo: vsakega 1. junija dobijo dvomesečno plačo in vsakega 1. decembra istotako. — Vas Ried na Tirolskem je pogorela. Žrtev požara je postalo 16 objektov, med njimi 2 gostilni, za katere je še najmanj škoda. — Zborovanje Heimwelra in Schutzbunda 7. oktobra 1928 v Dunajskem Novem Mestu je stalo državo 6 milijard kron. Škoda za denar, ki se v gospodarstvu tako krvavo rabi. — Hrvatske šole na Gradiščanskem so dobile „Tretjo čitanko“. — Ostale države: Na železniški progi Lom—Vrače na Bolgarskem se je pojavilo več milijonov gosenic, ki so preplavile progo, tako da je tovorni vlak iztiril. Gosenice so povzročile tudi v okolici Grohova veliko škodo. — V rudniku rjavega premoga Rtanj pri Zaječarju v Jugoslaviji je nastala eksplozija: 10 rudarjev mrtvih, 3 težko in 3 lažje ranjeni. — V drogeriji Monici v Parmi v Italiji se je vnel in eksplodiral bencin, ki je pogljal celo hišo v zrak. Izpod ruševin so potegnili 19 popolnoma razmesarjenih trupel in 18 ranjenih. — Amerikanci si preganjajo čas z raznimi računi. Nekoga je zanimalo, kolikokrat poniha krava z repom. Izračunal je, da se to zgodi dnevno 41.152krat. — V werndlovem premogovniku v Klein Rosselnu v Nemčiji so 16. t. m. eksplodirali plini, ki so se nakopičili v rovu zaradi nezadostne ventilacije. Plamen je švignil več sto metrov visoko iz rova in je zajel vsa sosedna poslopja. Hipoma je bil ves prostor okoli rova v premeru 500 m v ognju. Ob rovu ležale zaloge olja in petroleja so eksplodirale s strašnim treskom. Požar je objel tudi ventilacijske naprave, ki so se nahajale 700 m od rova. Ubitih je 23 rudarjev in ranjenih 65.

Bolniško zavarovanje. Ko so se pred nekaterimi leti zavarovali zoper bolezen mestni in tovarniški delavci, se je mislilo, da bo treba to zavarovanje vpeljati tudi za kmečke delavce, da ne pojdejo vse delovne moči z dežele in da ne bodo kmečki poslji in dninariji v slučaju bolezni brez pomoči. Izprva se je mislilo, da breme ne bo prehudo. Polagoma se izkazuje, da je le zelo težko plačevati rastoče doneske in se kaže, da niti zavarovanci z zavarovanjem niso zadovoljni. Tako pride, da piše časopis „Hochland“ o zavarovanju velepomembno razpravo: „Zdravnik je prišel v nevarnost, ker je postal zavarovalniški zdravnik — Kassenarzt. Bolnik, s katerim ima zdravnik dandanašnji opraviti, ni več tisti kakor pred leti: bolnik, ki prihaja k blagajniškemu zdravniku, je danes samo del mestne ali sploh veseljne ljudske mase, ki je za svoje telesne ali duševne bolezni zavarovana, reči bi se moralo zavarovana ne za bolezen, marveč za stroške zdravljenja. Blagajni se je pritegnilo zdravnika, in ta je dolžan pečati se z vsemi bolniki, ki pridejo. To se pravi: zavarovanec ima vsaki čas podnevi in ponoči neomejeno pravico do zdravnika. S tem se je alarmirala cela armada telesno in duševno pohabljenih ljudi. Hodi se k zdravniku ali kliče zdravnika pri vsaki malenkosti, ker stvar nič ne stane in bi bil zavarovanec neumen, če bi se naprave dosti ne posluževal. Od zavarovanca se ne zahteva nobeno plačilo. Za zdravnika to pomeni, da je vsaki dan obremenjen z neštevilnimi slučajmi, ki bi se vsi lahko poravnali in uredili tudi brez njega. Prihajajo slučajji, ki se jih ne more prav jemati za resne in to zdravnika draži ter mu jemlje zanimanje tam, kjer bi ga bilo res treba. Dejanski je zdravnik popolnoma izročen zavarovancem. Ako je zdravnik kaj zmožen in volje resno se poprijeti stvari, se mu bo delo tako množilo, da ga več

zmagati ne more. Njegova ordinacija bo kakor tovarna — Massenbetrieb — ker je Kassenbetrieb. Nekaj let bo zdravnik to vzdržal, potem ne več. Zmožni zdravnik ne bo ostal Kassenarzt in zavarovalnicam bodo ostajali le drugovratni ljudje. Blagajniškim zdravnikom se danes toži po času, ko so družine imele svoje družinske zdravnike: zdaj zdravi eden zdravnik očeta, drugi mater, tretji otroka. Blagajniški zdravnik stoji obupan in ogorčen pred razmerami, katerim ni kos. Iz te zagate ni videti nobene poti, ki bi peljala ven.

Izšla je Blasnikova Velika Pratika

za navadno leto 1930,
ki ima 365 dni.

„VELIKA PRATIKA“ je najstarejši slovenski koledar, ki je bil že od naših pradedov najbolj upoštevan in je še danes najbolj obrabtan.

V „Veliki Pratici“ najdeš vse, kar človek potrebuje vsak dan: Katoliški koledar z nebesnimi, solničnimi, luninimi, vremenskimi in dnevnimi znamenji; — solčne in lunine mrke; — lunine spremembe; — koledar za pravoslavne in prote tante; — poštne določbe za Jugoslavijo; — lestvice za kolke na menice, pobotnice kupne pogodbe in račune; konzulate tujih držav v Ljubljani in Zagrebu; — vse sejne na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, Prekmurju, Medžmurju in v Julijski Benečiji; — pregled o koncu br. josti živine; — tabelo hektarov v orali; — popis vseh važnih domačih in tujih dogodkov v preteklem letu; — tabele za računanje obresti; — življenjepise važnih in odločilnih oseb s slikami; — oznanila predmetov, ki jih rabi kmetovalec in žena v hiši.

„VELIKA PRATIKA“ se dobi v vseh večjih trgovinah in se lahko naroči tudi pismeno pri založniku:

tiskarni J. Blasnika nasl. d. d. v Ljubljani.

112

Kranilnica in posojilnica

pri Devici Mariji na Jezeru v Prevaljah, r. z. z. n. z., Mežiška dolina, Jugoslavija

se priporoča vsem,

ki imajo trgovske zveze z Jugoslavijo, za vsakovrstne denarne transakcije. Prejema tudi od vsakogar

kranilne vloge v dinarjih in šilingih

in nudi najugodnejše obrestovanje. Ker je zavod zadruška z neomejenim poroštvom, je denar popolnoma varno naložen.

Uraduje se dnevno.

113

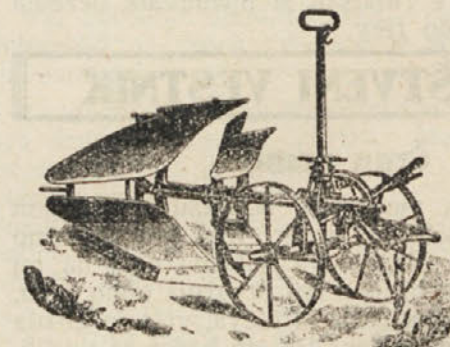
Na vprašanja se odgovarja brezplačno.

Pristav (Meier)

vešč vseh gospodarskih in tesarskih del išče primerno službo.
Naslov pove upravništvo lista.

114

Originalno Melotte-jevo brabantsko oralo

Izborna oralna priprava za naprednega poljedelca.

Ceniki zastopnika

Ugodno plačilo na obroke.

MELOTTE-WERKE
WIEN IV., MAYERHOF GASSE 16

Zastopnik: Valentin Lassnig, posestnik
Nova vas, P. Föderlach

103